

HARRY LIIVRAND

muusikakriitik

ARVUSTUS

«Joonas»

Ettekanne 13. oktoobril Tallinna me-
todisti kirikus.

Dirigent Tõnu Kaljuste, Eesti Filhar-
moonia Kammerkoori ja Tallinna Kam-
merorkestri laendatud koosseisud
Solistid Mirjam Mesak (sopran, Baie-
ri Ritiglooper), Kai Riutel-Pajula
(metosopran), Mati Turi (tenor), Taa-
vi Tampuu (Joona, bariton) ja Raiko
Raalik (bass, Rahvusooper Estonia);
Chorus mysticus koosseisus Maria

Listra (sopran), Kadri Tegelman
(metosopran), Endrik Üksvärav (te-
nor) ja Tamar Nugis (bass, Rahvus-
ooper Estonia),
Rahvusooper Estonia poistekoori
lauljad Peeter Pirtsalu, Uku Sander
Leisalu, Alfons Väljamae, Kalle Raid-
ma, Joosep Ots, Raimond Vuks ja
Kaarel Kõverik.

Tõnu Kaljuste tegi seda taas
– tõi uuesti eestikeelsena
välja Rudolf Tobise (1873–
1918) monumentaalse
oratooriumi «Joonas»,
tõhustades suurepärase
ettekandega helilooja
150. sünniaastapäeva,
105. surma-aastapäeva
ning teose partituuri
valmimise 115. aastapäeva.

Võrreldes aastail 2018 ja
2019 esmakordselt kõ-
lanud eestikeelse ora-
tooriumi versiooniga
baseerus värske esi-
tus helilooja titile Sil-
via Tobiasse (1908–1985) ümberkir-
jutustel oma isa partituurist ning
hilisema töö käigus tehtud muu-
datusel ja täpsustusel – nii luge-
sin kavaletest. Need konkreetsed
uued tekstikriitilised lisandused
oleks võinud kavaletel ka ära tuua.
Rudolf Tobias kaandas
«Joonaga» uutmoodi rahvuslik-
ku usundi filosoofilist ja kiriku-
muusikalist suurteost, võimsa
sõnumiga allegoorilist äratu-
pust Vene koloniaalvõimude käe
all vaevlevale eesti rahvale. (Va-
hemärkus tähtnait pealtkuul-
dud kõnelusest lähtudes: vaa-

la kõhus elanud Joona mõisimi-
seks peab kuulaja tundma piib-
lit ja kristlikku mitoloogiat, muu-
du võib ta lugu pidada sellisesse
muinasiutu kategooriasse kuul-
vaks nagu «Punamitsike», kel-
le hunt alla neelas ja kes pärast
võsaviillemi seest samuti elusana
väljus.) Sellest tulenevalt kujun-
das Tallinna metodisti kiriku saal
vana testamendi lugu jutustava-
le kahtumisele oratooriumile
kontseptuaalselt sobivama atmo-
sfääri, kui seda oli Eesti Muusi-
ka- ja Teatriakadeemia kontserdi-
saal, kusjuures koori taustal sei-
nal rippunud silmatorkavalt to-
hutu rist rõhutas ka visuaalselt
sõnumi religioossust.

Eesti Muusika- ja Teatri-
akadeemia (EMTA) saalis võt-
tis 2019. aastal oratooriumi et-
tekandest osa mitu koori ja cho-
rus mysticus'e laulmine rõdult
tekitas akustiliselt huvitava kõ-
laefekti, kuid metodisti kiriku
välksemas koorikoosseisus mõ-
jus «Joonas» kammerlikumana,
intimsemana. Kui EMTAs laul-
sid lastekoori partiid Ellenheina
lauljad, siis seekord kasutati Es-
tonia teatri poistekoori septet-
ti ja poisid said oma osaga väga
kindlalt hakkama. Eesti Filhar-
moonia Kammerkoori ja Tallinna
Kammerorkestri koostöös kõlas
Tobias võimsalt ja karakteerelt,
seda täiendas täpne orelistsade
(Kadri Toomaja). Peab aga tun-
nistama, et paaris kohas algu-
ses kippus orkester solisti soolot
liialt katma, nii et lauldav tekst
läks kaduma.

Meditatiivne elamus

Hilisromantiliselt ekspressiiv-
ne tundelisus arenes võimsateks
dramaturgilisteks kõrghetkedeks
piltide kulminatsioonides, emot-
sionaalselt olid läbitrapiavad eriti
esimese ja teise pildi finaali, neile
vastukaaliks pakkus kauni õhuli-
se orkestratsiooniaga neljanda pil-
di finaali meditatiivsemat elamust.
Assosiatiivne pildilisus – torm
merel – toodi orkestri poolt eri-
lise bravuuriga välja esimese pil-
di viiendast osas «Alta meid pääs-
ta», aga samuti teose finaali pidi-
likus rahvamaasi tänapäevs koori
ja chorus mysticus'e (Maria Listra,
Kadri Tegelman, Endrik Üksvä-
rav, Tamar Nugis) poolt.
Solistide kõrgetasemelises
valikus olid «vanade tegijate»,
tenor Mati Turi (kelle häädud-
ses enam häirivat saksaliikku
aktsenti ei täheldanud), bariton

«Joonas» läheb loovalt edasi

Rudolf Tobise «Joonas» kõlas eesti keeles Tallinna metodisti kirikus. Dirigeerib Tõnu Kaljuste.

Eesti Filharmonia
Kammerkoori ja

Tallinna Kammerorkestri
koostöös kõlas Tobias
võimsalt ja karakteerelt,
seda täiendas täpne
orelistsade.

Taavi Tampuu (Joona osa on tal-
le justkui loodud) ja bass Raiko
Raaliku (väga maitselaks ja deli-
kaatne partii vormiline) kõrvai
uute esinejatena meie rahvusa-
helised ooperitähed sopran Mir-
jam Mesak ja metosopran Kai
Riutel-Pajula, kes demonstreer-
isid oivalist taset (kuulsin mõ-
lemat vokaalsümfoonilises suur-
vormis esimest korda, nende

FOTO: RENE JAKOBSON

Hilisromantiliselt
ekspressiivne

tundelisus arenes
võimsateks drama-
turgilisteks kõrghetkedeks
piltide kulminatsioonides.

poolt suundinatu südamlikkuse-
ga esitunud viienda pildi soprani
ja aldi duett «Mis on see inime-
ne» väärrib eraldi braavot), kee-
rulisel ansambli õnnestusid
hästi. Teose mõttelise terviku
ja muusikalise mõjuvuse huvi-
des eelistaksin ma aga «Joonast»
kuulata siiski ilma vaheajata.

Tööd tuleb jätkata

Nagu kirjutab Hugo Lepnurm,
jõudis Rudolf Tobias oma ora-
tooriumiga «Des Jona Sendung»
– selle nimega tunni saksakeelset
teost kõigepealt – heliloomingu
maailmaklassi. Heal lapsel mitu
nime: näiteks kirjas Juhana Lui-
gale 3. oktoobrist 1919 nimegab
Tobias oratooriumi ka «Joona» ja
Niinive ümberpööramine», eesti-
keelses tekstivariantis on teose
nimeks «Joonas».

Tanaseks oleme Rudolf Tobia-
se oratooriumi kuulnud juba üle
35 aasta, tegelenud Vardo Runes-
seni eestvedamisel lausa riikli-
kult tema saatmisega maailma
ning tingimata tuleb selle tööga
jätkata. Nagu tuleb jätkuvalt hoo-
litseda helilooja haava eest Kulla-
maa kalmistul.

Kuid Rudolf Tobiasi peab rah-
vusvaheliselt tutvustama ka muul
moel kui ainult kontsertidega. On
ülimalt kahetsetav, et Tobiasse mä-
lestuse jäädvustamiseks Saksa-
maal pole meie vähiklike büro-
kraatide tõttu midagi ette võetud.
Aasta 2023 oleks selleks perfekt-
selt sobinud, võimaldades Tobia-
se 105. surma-aastapäeva meenu-
tamiseks aetada mälestusrahvi
helilooja viimasele elukohale Ber-
liinis, ilusale juugendstilis eluma-
jale kiriku kõrval, kus Tobias or-
ganistina töötas.

Rääkisn sellest ideest juba
2015. aastal tollasele kultuuri-
ministrile Indrek Saarele, kes
teatas vastusks, et see projekt
teda ei huvita. Arvan jätkuvalt,
et Rudolf Tobias, eesti rahvusi-
ku muusika esimene rahvusa-
heline suurmees, väärrib mäle-
stusmarki ka Berliinis, oma tel-
ses kodulinna, kuhu tema koi-
misest saab ülejäägmisel aastal,
muide, 115 aastat.